

Medya Okuryazarlığı Temel Yeterlilikleri Bağlamında Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanım Durumlarının İncelenmesi

Pınar TAĞRIKULU¹

Öz: Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde Medya Okuryazarlığı becerilerine ilişkin eğitimler alan öğrencilerin sanal ortam kullanımında bu becerilerini sürece dahil etme durumları incelenmiştir. Çalışma kapsamında Samsun ilinde yer alan bir ortaokulda çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeyinden 10 öğrenci ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen 9 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, sorular oluşturulurken Medya Okuryazarlığı Temel Yeterlilikleri dikkate alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğine başvurulmuş çalışmadan elde edilen veriler tümdengelimci analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular görüşülen öğrencilerin medya okuryazarlığı temel yeterlilikleri bağlamında sanal ortamı son derece etkin ve bilinçli bir şekilde kullandıklarını göstermektedir. Buradan yola çıkılarak ortaokullarda verilen medya okuryazarlığı dersinin zorunlu hale getirilmesi ve saatlerinin artması ve üniversitelerde verilen medya okuryazarlığı derslerinin içerik ve kapsam yönünden zenginleştirilerek bu dersi anlatacak olan öğretmenlerin hizmet öncesi dönemde donanımlı hale getirilmeleri önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Medya okuryazarlığı, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ortaokul, Sanal Ortam Kullanımı, Medya Okuryazarlığı Temel Yeterlilikleri

Investigation of Secondary School Students' Use of Virtual Media in the Context of Media Literacy Basic Competencies

Abstract: This study investigated how students who received media literacy training in the Social Studies course actively applied these skills in their use of virtual media. It involved interviews with 10 voluntarily participating students from grades 5, 6, 7, and 8 at a secondary school in Samsun. The nine-item semi-structured interview form, developed by the researcher, was based on the Media Literacy Basic Competencies. The data collected were analysed using a deductive qualitative approach. The findings of the study indicate that the students interviewed use virtual media in a highly effective and conscious manner within the framework of the Media Literacy Basic Competencies. Based on these results, it is recommended that the media literacy course in secondary schools be made compulsory and its hours increased. Additionally, university-level media literacy courses should be enriched in terms of content and scope, while ensuring that teachers who will deliver these courses receive adequate training during their pre-service education.

Keywords: Media Literacy, Social Studies Education, Secondary School, Virtual Environment Use, Media Literacy Core Competencies

Medya Okuryazarlığı özellikle günümüzde küçükten büyüğe herkesin edinmesi zorunlu bir beceri haline gelmiştir. Çünkü bilgiye erişim olanaklarının günden güne arttığı hatta bu artışın yakaladığı ivmenin takip edilmesinin güçleştiği bir dönemden geçilmektedir. Kitle iletişim araçlarının çeşitliliğinin yanında bir de bu araçlardan yansıyan iletilerin içeriklerinin çeşitlenmesi tüm bunların olumsuz etkilerine maruz kalmamak için belli yeterliklere sahip olmayı gerektirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ile dijital olanakların birçok alanı etkilemesi kitle iletişimin gerçekleştiği alanlara da etki etmiştir (Akalin ve diğerleri, 2021). Yakın geçmişteki bir örnek olarak pandemi de bilgi ve iletişim teknolojilerini tetiklemiş, ülkemizde tüm eğitim seviyelerinde tam zamanlı olacak şekilde uzaktan eğitime geçilmiştir (Çizmeci & Karabağ Köse, 2021). Bu durum öğrenciden veliye öğretmenden idarecilere kadar tüm kesimlerin bir anda teknolojinin tüm inceliklerine vakıf olmasını gerektirmiştir. Yapay zekâ, web 2 ve web 3 araçları, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik gibi kavramlarla karşı karşıya kalan insanlık bir anda bu teknolojilere hızlıca uyum sağlamak durumunda kalmıştır. Tüm bu yoğun teknoloji ve bilgi akışı durumları karşısında insanların medya ile etkileşimi de şekilden şekle girmektedir.

Birey-medya etkileşiminin karşılıklı etkisinin ve yoğunluğunun nerelere varacağını saptamak veya idare etmek de güçleşmektedir (Katıtaş ve diğerleri, 2022). Bu durum, medyanın etkisi kişiler üzerinde artıkça medya okuryazarı olmanın ve medya okuryazarlığı eğitiminin de önemini artırmakta (Yeşiltaş & Yılmaz, 2021) bilgi ve teknolojiye gelişmelerin ivmesi göz önünde bulundurulduğunda 21. yüzyıl becerilerinden biri olarak tanımlanan medya okuryazarlığının önemi yadsınamaz bir hal almaktadır (Öztay & Öztay, 2021). Medya okuryazarlığı becerisi küçük yaşlardan itibaren kazandırıldığında ise medyanın olumsuz etkilerine karşı savunmasız durumda olan öğrencilerin bu iletileri daha bilinçli gözlerle incelemeleri ve bu olumsuz etkilere daha az maruz kalmaları mümkün olacaktır. Bu nedenle Türkiye’de ortaokullar düzeyinde Medya Okuryazarlığı dersi okutulmaktadır. Müfredata Millî Eğitim Bakanlığı’nca yerleştirilen bu ders çocukların bilinçli birer medya kullanıcısı olarak eğitilmesi açısından son derece önemlidir (Sayar, 2022). Bu derste öğrencilere kazandırılmaya çalışılan bilgiler ile öğrencilerin bilinçli medya kullanıcıları olmalarına giden yolda pek çok adım atılmaktadır. Bu adımlardan en yenisi olan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında okuryazarlık becerilerine verilen yeni şekle bakıldığında öğrencilere kazandırılmak istenen yeterlilikler göze çarpmaktadır. Dijital Okuryazarlık becerileri altında yer alan beceriler ise temel başlıklar halinde şu şekilde sunulmaktadır:

Dijital bilgiye ulaşma ve dijital bilgiyi tanıma, dijital iletişimi anlama, fikrî mülkiyet haklarını bilerek davranma, dijital bilgiyi anlamlandırma, dijital ortamlar için içerik oluşturma ve paylaşma, iletişim kurma ve paylaşma, dijital araçlarla iş görme, e-güvenlik önlemleri alma, dijital bilgiyi kullanarak eleştirel düşünme (URL1). Tüm bu becerilere ait süreç bileşenleri de üç düzeyde öğrencilere kazandırılmak üzere, gelişime uygun ve sarmal bir yapıda bulunmaktadır. Bu üç düzey ise farkındalık, işlevsellik ve eylemseliktir (URL1). Dolayısıyla bu kısımda öğrencilere beceriler aktarılırken tüm süreçlerin de birbiri ile ilintili olduğu bir yapı ortaya konulmuştur. Dijital okuryazarlık becerilerine haiz olmuş öğrencilerden beklenen farkındalık işlevsellik ve eylemsellik döngüsünün farkına varıp buna uygun yaklaşımlar içinde olma. Programın öğrencilerde var olmasını istediği durum yalnızca dijital okuryazarlığa sahip olunması değil, bu becerinin işlevsellik ve eylemsellik seviyesinde kendini gösterebilmesidir.

Öğrencilerden beklenen bu becerilerin yanı sıra dijital birer vatandaş olarak bu becerileri davranışlarında da göstermeleridir. Ribble (2011) ve Ribble ve Bailey (2004) dijital vatandaşlığın altı unsurunu dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital kanun, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital sağlık ve dijital güvenlik olarak belirleyerek bu dokuz unsurun yalnızca günümüzdeki değil öngörülebilir gelecekteki teknoloji değişikliklerine de uyum sağlayabilecek bir esnekliği olduğunu ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla bu konuda donanımlı olmanın hem günümüzde hem de gelecekte bir bireyi dijital vatandaşlık anlamında nitelikli kılabilmesi düşünülmektedir. Dijital vatandaşlık konusundaki bu yetkinlik beraberinde medya okuryazarlığı konusundaki bir yetkinliği de beraberinde getirecektir. Bu sayede yalnızca basılı medya araçları ile ilgilenirken değil dijital medya araçları ile ilgilenirken de bu yetkinlikten faydalanılabilecektir. Dolayısıyla her ikisinin bir arada ele alınabileceği dijital medya okuryazarlığı ise dijital

çağın zorluklarıyla başa çıkarken daha dikkatli olunan, daha keyifli ve motive edici bir süreci de beraberinde getirecektir (Buckingham, 2007).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin ortaya koyduğu farkındalık, işlevsellik ve eylemsellik döngüsü, Ribble'ın (2011) ve Ribble ve Bailey'nin (2004) belirttiği unsurlar ile benzer şekilde Hobbs (2010) çalışmasında dijital okuryazarlığın ve Medya Okuryazarlığının temel yeterliliklerini ortaya koymuştur. Bu yeterlilikler dijital okuryazarlık ve Medya Okuryazarlığının beş farklı aşamayı kapsadığını ortaya koyar niteliktedir. Bu yeterlilikler aşamalarına göre şu şekilde açıklanmakta ve bir döngüyü ifade etmektedir:

Erişim: Medya ve teknoloji araçlarının ustalıkla bulunarak kullanılması ve uygun ve ilgili bilgilerin başkalarıyla paylaşılması

Analiz etme ve değerlendirme: Mesajları anlama ve mesajların potansiyel etkilerini veya sonuçlarını göz önünde bulundururken mesaj kalitesini, doğruluğunu, güvenilirliğini ve bakış açısını analiz etmek adına eleştirel düşüncenin kullanılması

Oluşturmak: Amaç, hedef kitle ve kompozisyon tekniklerinin farkında olunarak kendini ifade etmede yaratıcılık ve güven kullanılarak içerik oluşturmak veya üretmek

Yansıtma: Sosyal sorumluluk ve etik ilkeleri kendi kimliğine ve yaşanan deneyime, iletişim davranışlarına ve hareketlerine uygulama

Eylem: Bireysel olarak ve iş birliği içinde aile, işyeri ve toplumda bilgiyi paylaşmak ve sorunları çözmek için çalışmak ve yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde bir topluluğun üyesi olarak katılmak (Hobbs, 2010: 19). Bu döngü, tüm bu yeterliliklerin birbirinden etkilenen bir yapısı olduğunu ortaya koyar bir biçimde şu şekilde resmedilmektedir:

Şekil 1. Dijital okuryazarlığın ve medya okuryazarlığının temel yeterlilikleri (Hobbs, 2010: 18)

Dijital okuryazarlığın ve medya okuryazarlığının temel yeterliliklerine sahip olan bir öğrencinin sanal ortam kullanımında daha bilinçli olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda ortaokullarda verilen Medya Okuryazarlığı dersinden alınan verimin de yüksek olacağını düşündürmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin ve Hobbs'un (2010) ortaya koymuş oldukları bu döngüler medya okuryazarı ya da daha daraltılmış bir ifade ile dijital okuryazar bir bireyin sahip olması gereken rolleri en net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu döngülerde açıklanan rollere medya iletileri karşısında bürünebilen bir bireyin de medyadan yansıyan olumsuz içeriklerden kendini korumakla kalmayıp daha evrensel bir biçimde diğer insanlara da bu konuda rehberlik edebileceği düşünülmektedir. Özellikle çocukların bu rollere sahip olmaları medya iletileri karşısında kendilerini daha güvende hissetmeleri açısından son derece önemlidir. Nitekim medyadan yansıyan içeriklerin çocukları birtakım riskler ile karşı karşıya getirdiği bilinmektedir. Bu riskler, siber saldırganlık, siber zorbalık, cinsel riskler, olumsuz duygular ve psikososyal sonuçlar, düşük

benlik saygısı gibi durumlardır (Livingstone & Smith, 2014). Riske maruz kalındığında muhakkak bir zararlı etki görülecektir denmese de özellikle savunmasız çocuklar arasında internet ve mobil ortam kullanımı ile bağlantılı zararlara dair kanıtlar artmaktadır (Livingstone & Smith, 2014). Dolayısıyla çocukların medyadan yansıyan içerikler, internet ve mobil ortam kullanımından doğan durumlar karşısında donanımlı ve bilinçli olmaları bu risklerin ortadan kaldırılması açısından oldukça önemlidir. Bu da dijital vatandaşlık yeterliliklerine sahip olunmasıyla mümkün olabilir. Bu çalışma hem ülkemizde hem de dünyada dijital bir vatandaştan beklenen yeterliklere sahip olup olunmadığına ilişkin bir durum tespiti yapmayı amaçlamaktadır. Bunu ortaya koyabilmek adına öğrencilerin sanal ortam kullanırken medya okuryazarlığı temel yeterliliklerini işe koşup koşmadıkları saptanmaya çalışılmıştır. Buradan elde edilen sonuçların ülkemizde ortaokullarda verilen medya okuryazarlığı eğitiminin niteliği hakkında yordayıcı olabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde Medya Okuryazarlığı becerileri bağlamında eğitimler alan öğrenciler ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın amacı, öğrencilerin medya okuryazarlığı becerilerini, sanal ortam kullanımında sürece dahil edebilme durumlarını saptamaktır. Bu sayede ortaokullarda okutulan medya okuryazarlığı derslerinin öğrencilerin sanal ortam kullanımları üzerindeki etkileri ortaya konulmuş olacaktır. Çalışmada, araştırılan konunun derinde kalan yanlarını ortaya çıkarabilmek ve daha yoğun bir veriye ulaşabilmek için nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden faydalanılmıştır. Öğrencilerin Hobbs (2010) tarafından ortaya konulan Medya Okuryazarlığının Temel Yeterliliklerine haiz olup olmadıklarına ve bu yeterlilikleri nasıl kullandıklarına ilişkin yorumlara varmak da hedeflenmiş, bu doğrultuda çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Ortaokul öğrencilerinin sanal ortam kullanımında erişim yeterliliğinin sürece entegrasyonu nasıldır?
2. Ortaokul öğrencilerinin sanal ortam kullanımında analiz etme ve değerlendirme yeterliliğinin sürece entegrasyonu nasıldır?
3. Ortaokul öğrencilerinin sanal ortam kullanımında oluşturma yeterliliğinin sürece entegrasyonu nasıldır?
4. Ortaokul öğrencilerinin sanal ortam kullanımında yansıtma yeterliliğinin sürece entegrasyonu nasıldır?
5. Ortaokul öğrencilerinin sanal ortam kullanımında eylem yeterliliğinin sürece entegrasyonu nasıldır?
6. Ortaokul öğrencileri sanal ortam kullanımında karşılaşılabilecekleri tehlikelerden kendilerini koruyabilmek adına neler düşünmektedirler?
7. Ortaokul öğrencileri sanal ortamda doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için neler yapılması gerektiğini düşünmektedir?
8. Ortaokul öğrencilerinin sanal ortamı etkin şekilde kullanabilmek adına kendisini medya okuryazarlığı konusunda yeterli donanımda bulma durumları nelerdir?
9. Ortaokul öğrencileri, öğrencilerin sanal ortamın olumsuz etkilerine maruz kalmamaları adına neler yapılabileceğini düşünmektedirler?

Tüm bu araştırma sorularına yanıt alabilmek için bir yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak öğrencilerle görüşmeler yapılması planlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada Samsun ilinde bir ortaokulda 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 10 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir. Bu öğrencilerin çalışmaya dahil edilme kriterleri, sanal ortamı aktif şekilde kullanmaları, Sosyal Bilgiler dersine ilgilerinin yüksek olması, gönüllülük ve veli onamı olmuştur. Bu konuda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş ve bu kriterleri taşıyan öğrencilerin çalışma grubuna dahil edilmesi sağlanmıştır. Nitel araştırmaların doğası gereği, görece küçük gruplardan derinlemesine veri toplamaya imkân veren bir yönünün olması, çalışma grubuna katılması için 10 öğrencinin yeterli görülmesini sağlamıştır. Aynı zamanda elde edilen sonuçların örneklem grubundaki öğrenciler ile benzer özellikteki öğrencilere genellenebilmesine de imkân sağlayacağı düşünülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form oluşturulurken Hobbs (2010) tarafından ortaya konulmuş olan Medya Okuryazarlığının Temel Yeterlilikleri temel alınmıştır. Öğrencilerin bu yeterlilikleri taşıyıp taşımadıklarını ve sanal ortam kullanım süreçlerinde bunları işe koşup koşmadıklarını saptayabilmek adına sorular hazırlanmıştır. Dokuz sorudan oluşan formda, öğrencilerin bireysel anlamda kendilerini değerlendirmelerine yönelik sorular da hazırlanmıştır. Soruların geçerlik ve güvenilirliği için hazırlanan formun uzman incelemesine tabi tutulması sağlanmıştır. Aynı zamanda öğrencilere yöneltilen soruların ortaya konulmak istenen verileri elde edebilmeye yönelik olup olmadığı da sınanmıştır. Alınan cevapların soruların sorulma amacına yönelik olduğu saptanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğine başvurulmuştur. Görüşme yoluyla tutumlar, deneyimler, niyetler, yorumlar, düşünceler, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözle görülemeyenin anlaşılmasına çalışıldığı bir süreç yürütülmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı 26.01.2024 tarihli, 1 toplantı sayılı ve 2024-47 sayılı karar ile alınmıştır. Ardından İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden okullarda uygulama yapabilmek için izin alınmıştır. Öncelikle seçilen okulun Sosyal Bilgiler öğretmeni ile iletişime geçilerek çalışmaya katılacak öğrenciler seçilmiş ve daha sonrasında bu öğrencilerin velilerinden veli onam formları ile öğrencilerin çalışmaya katılmasına dair onay alınmıştır. Çalışmaya katılım noktasında veli izni alınamayan öğrenciler diğer kriterleri taşıysalar da çalışma grubuna dahil edilmemişlerdir. Görüşme öncesinde öğrencilere görüşmenin kapsamı hakkında açıklamalar yapılmıştır. Veriler, 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde, okulun kütüphanesinde yüz yüze olacak şekilde toplanmıştır. Görüşmelerin yüz yüze olması önemsenmiştir. Görüşmelerin yüz yüze yapılması verilere kesinlik ve açıklık kazandırırken konunun aydınlatılabilmesi adına derinlemesine ve yeni soru sorma olanağı da tanımaktadır (Sığırı, 2021). Verilerin analizinde ise tümdengelimci analiz tekniğine başvurulmuştur. Tümdengelimci analizde görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı şekilde yansıtmak için doğrudan alıntılara yer verilerek elde edilen verilerin de araştırma soruları doğrultusunda belirlenen temalara göre düzenlenerek özetlenmesi ve yorumlanması söz konusudur (Yıldırım & Şimşek, 2021). Görüşmelerden elde edilen verilerin öncelikle birebir transkriptleri yapılmış daha sonrasında sorulan soru ile doğrudan ilgisi olmayan veya birbirinin tekrarı niteliğinde olan ifadelerin görüşmeden çıkarılması sağlanarak elde edilen verilerin analiz edilmesi sağlanmıştır. Görüşülen her bir öğrencinin sorulan soruya yönelik cevabının aynı kategori altında yer alması sağlanmıştır. Dolayısıyla çalışmamızdan elde edilen veriler de araştırma soruları doğrultusunda temalar altında yer almış ve bu temalara göre özetlenerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Öğrenciler ile yapılan görüşmelerden yola çıkılarak oluşturulan bu bölümde görüşme verilerinin temalara göre özetlenerek ve yorumlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Dokuz sorudan oluşan görüşmeye ilişkin dokuz temaya ulaşılmıştır. Her bir temayı en iyi temsil ettiği düşünülen dört cevaba yer verilmiş ancak

tüm katılımcıların cevapları da yorumlanmıştır. Elde edilen temalar, yorumlamaları ve öğrenci görüşleri ise aşağıdaki gibidir.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanımında Erişim Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonuna İlişkin Bulgular

Sanal Ortamda Bilgiye Erişirken Dikkat Edilenler

Hobbs (2010) çalışmasında Medya Okuryazarlığı Temel Yeterliliklerinden erişimi *Medya ve teknoloji araçlarının ustalıkla bulunarak kullanılması ve uygun ve ilgili bilgilerin başkalarıyla paylaşılması* şeklinde açıklamaktadır. Görüşmenin bu kısmında öğrencilerin erişim yeterliği adına sahip olmaları gereken becerilere haiz olup olmadıkları yordanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin bilginin güvenilirliği, güncelliği ve gerçekliğine dikkat ettikleri, bilgiyi farklı kaynaklar ile doğrulamaya çalıştıkları, edu, gov gibi uzantılı adreslerden erişim sağlamaya çalıştıkları, yaşa uygun içerikleri seçtikleri saptanmıştır. Korsan yayınların seçilmediği, bilgilerin farklı sitelerden karşılaştırıldığı, bilinmeyen sitelere girilmediği, yanlış görüşlerin doğrulanmadığı ve güvenilmeyen sitelerle özel bilgilerin paylaşılmadığı gibi durumların ifade edildiği görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin medya ve teknoloji araçlarını ustalıkla kullanmak adına çabaladıkları ifade edilebilir. Bu anlamda sanal ortamda bilgiye erişmek noktasında öğrencilerin seçici bir tavır sergiledikleri ve bu konuda belli bir bilince eriştikleri ifade edilebilir. Öğrencilerin ifadelerinden bir kısmı şu şekildedir:

Ö2: Bilginin güvenilirliğine dikkat ediyorum. Eee güvenilir eee hesaplardan yani, edu, gov o gibi hesaplardan eee bakıyorum ve bilginin güvenilirliğine bakıyorum mesela başka kaynaklardan araştırıyorum. Doğru mu değil mi. ...öyle yani bir de güncelliğine dikkat ediyorum bilginin.

Ö6: Eee bilginin doğru olmasına dikkat ediyorum, eee böyle işte gov, meb gibi şeylerin olmasına dikkat ediyorum...

Ö7: İlk önce gireceğim sitenin güvenilir olduğuna, ne kadar güvenilir olduğuna ve cevapların ne kadar doğru olduğuna. Başka, ilk önce hep tek bir siteden bakmıyorum, bir sürü siteden bakıyorum, hangileri doğru karşılaştırıyorum hangileri daha mantıklı geliyor diye.

Ö9: Bilginin doğru olup olmadığına dikkat etmeye çalışıyorum. Özellikle mesela Google'da eee arama motorunda bir sürü site çıkıyor. ...Millî Eğitim Bakanlığı'na mı ait ya da gerçekten doğru mu diye başka kaynaklarla karşılaştırmaya çalışıyorum.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanımında Analiz Etme ve Değerlendirme Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonuna İlişkin Bulgular

Sanal Ortamdan Yansıyan İçerikleri Değerlendirirken Dikkat Edilenler

Hobbs (2010) Medya Okuryazarlığı Temel Yeterlilikleri bağlamında analiz etme ve değerlendirme aşamasını *mesajları anlama ve mesajların potansiyel etkilerini veya sonuçlarını göz önünde bulundururken mesaj kalitesini, doğruluğunu, güvenilirliğini ve bakış açısını analiz etmek adına eleştirel düşüncenin kullanılması* şeklinde açıklamaktadır. Bu minvalde öğrencilerden beklenen sanal ortamdan yansıyan içerikleri değerlendirirken bu yeterliliklere sahip olmaları ve buna uygun davranışlarıdır. Öğrenciler, bu kategoride içeriklerin yaşlarına uygun olma durumuna, içinde argo ya da küfür olup olmadığına, içeriği tanıtanın kim olduğuna, kendisine hitap etme, örnek olma ve ilgi alanına uygun olma durumuna, akla yatkınlığına, gerçekliğine ve güvenilirliğine dikkat ettiklerini açıklamışlardır. Bu durum Medya Okuryazarlığı Temel Yeterliliklerinden analiz etme ve değerlendirme basamağına vakıf olunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla öğrencilerin Medya Okuryazarlığı becerilerini sanal ortamda kullanabildikleri dahası eleştirel bir tavra büründükleri görülmektedir. Öğrencilerin ifadelerinden bir kısmı şu şekildedir:

Ö1: ...Eee ben çoğunlukla kendi yaşıma uygun olduğumu olmadığını dikkat ediyorum. Veya içinde küfür, argo kelimeler olduğuna mı dikkat ediyorum. Yani bize bir hayat dersi veya bize bir bilgi veriyor mu diye dikkat ediyorum.

Ö4: Yani yaşıma uygun olmasına dikkat ediyorum. Eee kendi ilgi ve yeteneklerime uygun olmasına dikkat ediyorum. Eee ...Mesela olumlu gibi bir yanı varsa onu kendi hayatımıza uygulayım. Ama olumsuzsa ben bunu mesela bunu başka uygulayan başka birileri varsa bunu doğrusunu anlatırım...

Ö6: ...Yani ya kötü şeyler olmamasına dikkat ederim eee yani bu bu video birilerine yani ahlaklı birilerinin mi ünlü birilerinin mi olmasına dikkat ederim. Ya bazı kötü olanları eee yani hemen şikâyet ediyorum iyi olanları da yani beğeniyorum yorum atıyorum öyle.

Ö8: Değerlendirirken, doğruluğuna yani, bir akla yatkınlığına, uygunluğuna, kendi şeyime yani bana, bana hitap ediyor mu...

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanımında Oluşturma Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonuna İlişkin Bulgular

Sanal Ortamda İçerik Oluştururken Dikkat Edilenler

Hobbs (2010) Medya Okuryazarlığı Temel Yeterliliklerinden oluşturmanın amaç, hedef kitle ve kompozisyon tekniklerinin farkında olunarak, kendini ifade etmede yaratıcılık ve güven kullanılarak içerik oluşturmak veya üretmekten teşekkül ettiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla öğrencilerin de sanal ortamda oluşturma faaliyetlerinde bulunurken bu ilkelere uygun davranışları gerektiği ifade edilebilir. Öğrencilerin sanal ortamda içerik oluştururken güncel bilgiler kullanmaya, kaynakça belirtmeye, yaşlılarına ya da daha küçüklere örnek olmaya, içeriğin güzel olmasına, insanların ilgisini çekebilmek için diğer içeriklerden örnek alındığına, genel bir kitleye hitap ediyor oluşuna, kimseyi rencide etmiyor oluşuna dikkat ettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda içeriklerin hakaret içermemesi, tanınmayan bir kişi tarafından takip edilmeye müsaade edilmemesi ve özel bilgilerin de bu içerikte paylaşılmaması öğrencilerin dikkat ettikleri noktalardır. Tüm ifadeler bir arada ele alındığında öğrencilerin amaç, hedef kitle ve kompozisyon tekniklerini göz önünde bulundurdıkları ve yaratıcı biçimde özgüvenle içerik oluşturdukları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin Medya Okuryazarlığı Temel İlkelerinden oluşturmanın temel ilkelerine uygun davrandıklarını göstermektedir. Açıklamalar aşağıdaki gibidir:

Ö6: İçerik oluştururken eee örnek yani çocuklara, benim yaşımdakilere ya da küçüklere örnek ol, olmama dikkat ediyorum. Yani şey videonun da güzel olmasına dikkat ediyorum...

Ö7: Eee videonun ne kadar izleneceğine dikkat ediyordum eee yani insanlar ilgi çekebilmek için şey arıyorum, diğer youtubeden şeylere bakıyorum, ne ne yapmışlar, onu yapmaya çalışıyorum genelde...

Ö9: Eee eee genel bir kitleye hitap ediyor mu diye bakıyorum. Eee birini rencide etmemesine özen gösteriyorum. Herhangi bir kişiye olumsuz hakaret içermemesi gibi...

Ö10: ...Eee tanımadığım insanların bakmasını istemediğim için sadece aileme göstermek için atarım. Eee mesela başka biri, tanımadığım bir kişiyi beni takip etmes, etmesine izin veremem, vermem. Eee yani yüzü, yüz görünümünü engellemek gibi, konum atmamak gibi eee başka, yaş belirtmek gibi sonra özel bilgilerinin telefon numaranın ya da e postanın vesaire onları paylaşmamak gibi onlara dikkat ediyorum.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanımında Yansıtma Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonuna İlişkin Bulgular

Sanal Ortamda Etik Açısından Sergilenen İletişim Davranışı

Medya Okuryazarlığı Temel Yeterlilikleri kapsamında yansıtma olarak açıklanan etik boyut Hobbs (2010) tarafından sosyal sorumluluk ve etik ilkeleri kendi kimliğine ve yaşanan deneyime, iletişim davranışlarına ve hareketlerine uygulama şeklinde açıklanmıştır. Bu durum öğrencilerin sanal ortamda belli başlı etik ilkeleri gözeterek davranışları gerektiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin bu kısımda verdikleri cevapların kimse ile dalga geçilmemesi, güzel tavır ve davranışlar içinde olunması, kötü ve argo söz kullanılmaması, rahatsızlık verilmemesi, saygılı olunması, kibar ve güzel konuşulması boyutlarında olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda söylenen sözlerle dikkat edilmesi, örnek olunmaya çalışılması, kimsenin rencide edilmemesi, tanınmayan kişilerle konuşulmaması, bağırma ve küfrün olduğu ortamlarda olunmaması ve küfür barındıran içeriklerin paylaşılmaması boyutlarında görüşler belirtilmiştir. Yanlış bir davranışta bulunan kişinin uyarılması ve aileye danışılması da öğrencilerin vurgularındandır. Bu anlamda bu kategoride verilen cevaplara bakıldığında öğrencilerin Medya Okuryazarlığı Temel İlkeleri kapsamında yansıtmanın gerektirdiği yeterliklere haiz oldukları görülmektedir. Nitekim öğrencilerin yalnızca kendilerinin bu ilkelere dikkat etmekle kalmayıp sanal ortamdaki başka bireyleri de uyarmaları bu ilkeyi iyiden iyiye içselleştirdiklerinin en önemli göstergelerindendir. Verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Ö4: Mesela ben Whatsapp'tan kullanıyorum. Yani orada mesela böyle kibar bir tarzda konuşuyorum yani. Eee daha sonrasında eee söylediğim sözlerle dikkat ediyorum. Eee mesela çünkü karşıdaki insan beni bir bazen yanlış anlayabiliyor... ..Kötü söz mesela söylemem. Eee çünkü kötü söz söylersem başıma başka işler de açabilirim. Eee daha sonrasında ilk önce böyle bir tanışma ile başlarım. Önce bir irtibat kurarım. Bir karşıdakini tanırım. Daha sonrasında onu mesela eee işte ailesini falan tanıttım. Eee tanı, tanıdıktan sonra mesela nelerden hoşlanıyor onlara bakarım. Eğer yanlış bir davranışta bulunuyorsa da onu uyarırım.

Ö6: Etik, yani ya örnek olmaya çalışıyorum, güzel yani. Ya örnek olmaya çalışıyorum benim yaşımdakilere. Yani eee mesela böyle hani küfürlü videolar olur ya onları çok paylaşmayı sevmiyorum...

Ö7: ...Bir kere argo kelime kullanmadan ve karşımdaki kişiyi rahatsız etmeden eee onunla birlikte iyi bir iletişim kurmaya çalışıyorum. Başka eee bu kadar yani kötü bir kelime kullanmadan nazik bir şekilde konuşuyorum ahlaklı bir şekilde.

Ö8: Topluma uygun insanların ya kötü karşılamayacağı ve o içerik üreticisinin benim tarafımdan rencide olmayacağı bir şekilde.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanımında Eylem Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonuna İlişkin Bulgular

Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Çözümü Adına Medya Okuryazarlığı Yeterliliklerinin Sürece Dahil Edilmesi Durumunda Yapılanlar

Hobbs (2010) Medya Okuryazarlığı Temel Yeterlikleri kapsamında eylem olarak açıklanan boyutu bireysel olarak ve iş birliği içinde aile, işyeri ve toplumda bilgiyi paylaşmak ve sorunları çözmek için çalışmak ve yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde bir topluluğun üyesi olarak katılmak şeklinde açıklamaktadır. Bu aşamada eylem yeterliliğine vakıf olan bireyden beklenen, sanal ortamı kullanırken bilgi paylaşımı ve sorunların çözümü adına girişimlerde bulunmasıdır. Bu nedenle öğrencilere böyle bir durumla karşılaşıldığında neler yapıldığı sorulmuştur. Öğrenciler, yanlış yapanların ve kötü yorum yapanların uyarıldığını, bilgilerin doğruluğunun kontrol edildiğini, aile büyüklerinden yardım alındığını, yanlış bilgi vermemeye çalışıldığını, bilgili arkadaşlardan, güvenilir olduğu kanıtlanmış sitelerden ve Youtube reklamlarından yardım alındığını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda iyi uygulamaların desteklendiği, çalışmalar yapıldığı ifade edilmiştir. Öğrencilerin ifadeleri medya okuryazarlığı temel yeterliklerinden eylem boyutuna hitap etmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin sanal ortamı kullanırken bilgi paylaşımı ve sorunların çözümü adına medya okuryazarlığı yeterliliklerini sürece dahil ettikleri ifade edilebilmektedir. İfadelerden bir kısmı şu şekildedir:

Ö1: ...Mesela ben çoğunlukla neden böyle bir şey yapıyorsunuz falan diyorum. ...benim bir arkadaşına da olmuştu. Eee öğretmenim çoğunlukla yani nasıl desem bir video yapıldığında içinde argo kelime olduysa mesela neden böyle bir şey yapıldığını söyleyebilirim. Neden küfür falan ettiğini videonun altına yazabilirim.

Ö3: Kötü yorum yaparlarsa bazılarını uyarıyorum. Kendime de kötü yorum yapılmasını istemiyorum... Ben genelde sosyal medyayı kullanıyorum ama kimseye yorum falan yapmıyorum. Kimsenin videosunu falan beğenmiyorum.

Ö8: ...Eee bir kurumun eee sosyal medya hesabını etkileşime açınca takip ettim, onların şeyine eee etkileşim verdim. İşte başka onları destekleyici kelimelerle yollarında yani yaptıklarında devam etmelerine önerdim.

Ö10: ...çoğunlukla yani internetten bakmam ya annem babam biliyorsa onlara soruyorum, çok internete. Yok hiç yani internetten bakmama bir şey gerek kalmadı. Eee yine güvenilir bir siteden yani bunun devletin güvenilir olduğu kanıtlandığı bir siteden bakabilirim.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortam Kullanımında Karşılaşılabilecek Tehlikelerden Kendilerini Korumak Adına Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Sanal Ortam Kullanımında Karşılaşılabilecek Tehlikelerden Korunmak İçin Yapılabilecekler

Sanal ortam kullanımında karşılaşılabilecek pek çok tehlike bulunmaktadır. Bu tehlikeler bazen bireyin kendisini zor durumlara sokabilecek tehlikelerken bazen de çevresindekileri de zor durumlara sürükleyebilecek olan tehlikelerdir. Siber zorbalık, akran zorbalığı, tehdit, şantaj gibi tehlikeler sanal ortam kullanımında bulunmakta ve bunlara karşı bilinçli olunmak durumundadır. Bu nedenle öğrencilerin medya okuryazarlığı bağlamında bu tehlikelerin farkında ve bilincinde olup olmadıkları saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla sanal ortam kullanımında karşılaşılabilecekleri tehlikelerden kendilerini korumak için neler yapabilecekleri sorulmuştur. Öğrenciler karşıdaki kişiyi uyardıklarını, ailelerine danıştıklarını, kötü içeriklerin şikâyet edildiğini, sapık, kötü, küfür ve tehdit mesajlarına karşı bilinçli olduklarını, IBAN bilgilerini dikkate almadıklarını, banka hesaplarındaki paraların alınabileceğini, yabancıların telefonlarına bakılmadığını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda öğrenciler, siber zorbalığın farkında olduklarını, bilgilerin çalınabileceğini bildiklerini, telefonlarına güvenlik uygulaması yüklediklerini, sosyal medya şifrelerini zor veya güçlü yaptıklarını, özel şeylerini paylaşmamaları gerektiğini bildiklerini ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak empati kurduklarını, kendi yanlışını da düzeltmeye çalıştıklarını, hesaplarını gizli yaptıklarını, tehlikeli hesapları kısıtladıklarını, video ya da kullanıcıyı engelleyebildiklerini, videoyu şikâyet edebildiklerini,

bilinmedik bir siteye giriş yapılmadığını, sitelerin güvenilirliğini önemsediklerini, tanınmayan insanlardan gelen mesajlara bakmadıklarını ve yabancılarla iletişim kurmamaya çalıştıklarını, tanınmayan kişilerle konuşmadıklarını ve gönderdiklerine bakmadıklarını da ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sanal ortam kullanımında karşılaşabilecek neredeyse tüm tehlikelerin bilincinde oldukları görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin medya okuryazarlığı adına son derece önemli olan eleştirel bakış açısını taşıdıklarını göstermektedir. Açıklamalardan bir kısmı şu şekildedir:

Ö1: Mesela birisi dese bu videoyu neden yaptın, yanına küfür falan yazsa neden bana küfrediyorsun falan der, derim... ..Birisi bana mesela argo kelime falan, bir arkadaşımın yorumunu falan beğendiğimde bir şey falan olduğunda yani çoğunlukla bana dediğinde ben neden böyle bir şey dedin? Ben arkadaşımın konuşuyorum seninle konuşmuyorum diyebilirim. Eee veya hemen olayı çok fazla büyütüyorsa falan hep argo kelimeler küfür falan ediyorsa aileme danışırım.

Ö3: Ya siber zorbalık yapabilirler yani. Benim bilgilerimi çalmaya çalışabilirler. Bunun için de kendi telefonumuza falan güvenlik uygulamaları yüklemeliyiz. Bende var. Çalabilirler ama kendi bilgilerimizi de kimseye vermemeliyiz... ..Sosyal medyada şifrelerimi zor yaparım kimsenin bulamaması için...

Ö7: Kötü örnekler, virüsler, hackerlar. Yani güvenli bir siteye gir, girmeden önce bakarım ha, hangi site. Bilindik mi bilinmedik mi, ona göre girerim. Bilinmedik bir siteye girmem mesela. Ya ilk önce araştırırım o siteyi, bakarım güvenli değilse herkes girmiş virüs bulaşmış bilgisayarına girmem o siteye onlara bakarım. Neler yaparım, bilgisayarda antivirüs olabilir. Bilgisayarı virüs [virüsten] korumak için eee başka bir şey var sol üstte böyle kilit ekranı var o kilit açık, açık oluyor bazen, bazen de kapalı oluyor. Kapalı olduğunda güvenli diye biliyorum kapalı olduğu zaman onlara bakıyorum ama genellikle antivirüs indiriyorum genellikle onlara güveniyorum.

Ö10: Eee dolandırıcılık yani telefon numaramı, yaşıma, ev adresimi alıp ya da bana başka linkler atıp yani paramı almaya çalışabilir öyle onlara dikkat ediyorum. Zaten tanımadığım kişilerle konuşmuyorum ya da bana birşey attığında ona girmiyorum. Çünkü dolandırıcı olabilir. Bizim konumumuzu öğrenmeye çalışıyor olabilir. Onlara dikkat ediyorum. ...Biri bana bir şey atınca ona tıklamamam lazım konum ya da özel bilgilerimi karşıdaki insanla paylaşmamam gerekir. Eee ve bu kişiyi tanımadığım için onunla çok yani böyle ince yerlere girmemem gerekiyor. Tek böyle oyun oynarken konuşuyor olmam gerekiyor.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortamda Doğru ve Güvenilir Bilgiye Ulaşmak İçin Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Sanal Ortamda Doğru ve Güvenilir Bilgiye Ulaşmak İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Düşünceler

Sanal ortam doğru ya da yanlış pek çok bilginin bir arada bulunduğu bir ortamdır. Bu ortam içinde doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için izlenecek pek çok yol bulunmaktadır. Öğrenciler bu noktada edu ve gov uzantılı adresleri kullandıklarını, bilginin güncelliğine, doğruluğuna ve güvenilirliğine dikkat ettiklerini, ürünleri web sitelerinden değil de mağazadan aldıklarını, güvenilir olmayan sitelerden araştırma yapmamaları gerektiğini, sadece bir sayfadan değil de birkaç sayfadan araştırma yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler, bağlantıların devlete ait olmasına dikkat ettiklerini, çoğunluğun kullandığı yerlerden bilgi alındığını, doğruluğunu tespit ettikleri içerikleri paylaştıklarını, her siteye izin verilmemesi gerektiğini düşündüklerini, tanınmayan ya da bilinmeyen kişilerin attığı ya da kurduğu sitelerden bilgi almamaları gerektiğini ve devletin sitelerinden bilgi almanın daha güvenilir olduğunu ifade etmişlerdir. Bu anlamda öğrencilerin sanal ortam içinde doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için izlenecek yolların bilincinde oldukları ifade edilebilir. Bu durum sanal ortamdan en üst düzey verimi alabilmeleri adına son derece kıymetlidir. Öğrencilerin ifadelerinden bir kısmı şu şekildedir:

Ö1: ...Sanal ortam siteleri tercih edilmelidir. Edu ve gov uzantılı olmalıdır. Eee öğretmenim sonra bilginin güncelliğine bakılmalıdır. Mesela 2017'ye ait bilgi olabilir. 2022'ye ait bilgi olabilir... Eee mesela o kitabın gerçek mi olduğuna veya sorunun aynı mı olduğuna bakılmalıdır.

Ö2: Sanal ortamda doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için eee bazı eee devletin eee siteleri var. Edu, meb, gov gibi o siteler var. Onlardan kullanıyorum. Bazı siteler var mesela hep kaçak siteler gibi bir şey oluyor o. yanlış bilgiler kullanabiliyorlar ve ben eee gönderdikleri yani söyledikleri şeyleri kontrol ediyorum. Evet kontrol ederim böyle doğru mu değil mi, güvenilirliğini araştırırım.

Ö4: İlk öncelikle eee mesela gov edu uzantılı bilgilerden, şey sitelerden araştırma yapıyorum. Daha sonra böyle bilindik sitelerden yapıyorum. Bilgiler de mesela atıyorum güncel olmuyor. Sen bunu yazıyorsun ve yanlış çıkıyor. Bazı bilgileri kendileri yazıyor, yanlış doğru herhangi bir yorum. Onlara dikkat ediyorum... ..Eee hemen olmadık mesela bir siteden araştırma yapmamalıyız. Çünkü eee bir siteden araştırma yaparsak o yanlış doğru bilemeyiz. Böyle çoğu sitelere bakacağız. Eee mesela herhangi yani bir tanesi daha doğrudur...

Ö5: Eee hocam doğru bilgiye ulaşmak için araştırma yaparken sadece bir sayfadan değil de birkaç sayfadan araştırma yapıp doğruluğunu yanlışlığını kontrol edip yazarım ben. ...sonra kaynaklarını yazarım altına eee bu kadar.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortamı Etkin Şekilde Kullanabilmek Adına Kendisini Medya Okuryazarlığı Konusunda Yeterli Donanımda Bulma Durumlarına İlişkin Bulgular

Sanal Ortamı Etkin Şekilde Kullanabilmek Adına Kendini Medya Okuryazarlığı Konusunda Yeterli Donanımda Bulma Durumu

Öğrenciler okullarda medyadan en iyi şekilde faydalanabilmek üzere eğitimler almaktadırlar. Bu doğrultuda görüşmeye katılan öğrencilerden sanal ortamı etkin şekilde kullanabilmek adına kendini medya okuryazarlığı konusunda yeterli donanımda bulma durumlarına ilişkin açıklamalar yapmaları istenmiştir. Öğrencilerden yalnızca üç tanesi kesin bir dille kendisini bu konuda yeterli gördüğünü ifade etmiştir. Bu öğrenciler sanal ortamda kriz yönetimini sağlayabildiklerini, sosyal medyayı iyi yönden kullandıklarını ve arkadaşlarından bilgiler aldıklarını ifade etmişlerdir. Kendisini bu konuda yeterli bulmayan öğrenciler ise çok araştırmacı olmadıklarını, ilgi alanlarının daha farklı olduğunu, medya okuryazarlığı konusunda çok bilgileri olmadığını ve gelişmeye ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kategoride ortalama yeterlikte olduğunu düşünen öğrenciler ise kandırılabilirliğini ve oyun yüklerken bilmediği sitelere girdiğini ifade etmişlerdir. Bu kategori, öğrencilerin genel olarak kendilerini sanal ortamı etkin şekilde kullanabilmek için medya okuryazarlığı konusunda yeterli donanımda bulmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum verilen derslerin içeriklerinin, kapsamının ve saatlerinin yeterli olmadığını kanıtlar niteliktedir. Görüşlerden bir kısmı aşağıdaki gibidir:

Ö2: Şimdi evet, buluyorum... ..Çünkü ben yani sosyal medyayı iyi yönden kullanıyorum... ..Yani güvenilir biriyim yani. Sosyal medyadan bilgilerim var böyle, beni dolandırabilecekleri yerleri biliyorum. Başka evet IBAN atarlarsa mesela şuraya girin para vereceğim bir liraya kalem vereceğim falan diyorlar inanmıyorum bunlara. Bunların bir dolandırıcılık olduğunu biliyorum ve bunlara dikkat ediyorum ve yorumlarımda mesela bir videoyu beğendiğimde yorumlarımda kötü söz kullanmıyorum...

Ö6: Yok yani orta. Yani yani çok şey bilmiyorum medya okuryazarlıkla alakalı ama ya bilmiyorum ama öğrenmeye çalışıyorum video izleyerek. Eee yani bilmediğim için, çok öyle şeyleri merak etmediğim için yani yeterli bulmuyorum ama öğrenebildiğim kadar öğrenmeye çalışıyorum.

Ö8: Ortalama. Çünkü insanların hangi niyetle nasıl bir şekilde paylaşım yapacağını bilmiyorum. Bunun yanlış ol, olup olmadığını ya beni kandırabilirler eee çünkü onu daha önceden nereye bakacağımı da o şekilde düzenlerse beni başka bir şekilde bilgiye inandırabilir...

Ö10: Yani buluyor muyum orta. Yani güvenmediğim şeylere girmem ama yani arada mesela bir oyun yüklerken illaki giriyorum yani bilmediğimiz siteye...

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortamın Olumsuz Etkilerine Maruz Kalınmaması Adına Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin Sanal Ortamın Olumsuz Etkilerine Maruz Kalmamaları Adına Yapılabileceklerle İlişkin Öneriler

Öğrencilerin sanal ortamdan olumsuz etkilenebilecekleri pek çok durum yaşanabilmektedir. Bu konuda bireysel ve toplumsal açıdan bilinçli olunması son derece önemlidir. Öğrencilerin sanal ortamın olumsuz etkilerine maruz kalmamaları adına neler yapılabileceğine dair soruya pek çok değişik cevap gelmiştir. Öğrenciler, sanal ortamda bireysel gizliliğe dikkat edilmesi, çok fazla oyun oynanmaması gerektiği, korsan hesapların engellenip kısıtlanabileceği, hesapların gizliye alınabileceği, kötü kullanıcıların, hesapların yasaklanabileceği gibi önerilerde bulunmuşlardır. Aynı zamanda uygunsuz, bilinmeyen sitelere ve linklere girilmemesi, ebeveyn kontrolü olması, sosyal medya hesaplarında aile denetimi olması gerektiği, yaş sınırı uygulamasının gerektiği, tanınmayan kişilerle konuşulmaması gerektiği gibi boyutlarda vurgular yapmışlardır. Bu anlamda öğrencilerin sanal ortamın olumsuz etkilerine maruz kalmamaları adına son derece bilinçli oldukları görülmektedir. Gelen cevaplardan bir kısmı aşağıdaki gibidir:

Ö3: Bence kullanmamalılar. Ben kullanıyorum ama kullanmamalılar. Kendi yaşından fazla şeyle, olumsuz şeylere bakmamalılar. Kimseye kötü yorum falan yapmamalılar çünkü kötü yorum onlara cevap verilir. Kötü bir şekilde cevap verebilirler...

Ö4: İlk önce bir öğretmenler için yani öğretmenlerin onları bilinçlendirmesi gerek. Hala anlamıyorsa rehber öğretmenleri var onlarla şey yapabilirler... ..Mesela işte mesela bazen zararlı oyunlar oluyor. Veya başka zararlı programlar oluyor. Karşımıza böyle kötü şeyler de çıkabiliyor. Onları eee yani mesela onları engelleyebilirler, izlemeyebilirler veya oynamayabilirler, bakmayabilirler. Bunları gördüklerinde de bakanları, izleyenleri falan uyarabilirler. Yani bunlar eee biraz kötü şeyler veya yaşımıza uygun değil, bunlara bakmak da bize pek uygun değil diyebilirler.

Ö5: Eee korsan hesapları engelleyip kısıtlayabilirler. O videoları geçebilirler, hesaplarını gizliye alabilirler. ...Eee o video kısmında hocam şey çıkıyor, sol sol üstte, bir yerde işte üç nokta var. Bu konuda, bu konu ile ilgili videoları engellensin mi diye, engelleyince öyle videolar hiç çıkmıyor, ben öyle yapıyorum. Kalmasın [Öğrencilerin olumsuz etkilere maruz kalması] diye o hesaplar sivil toplum kuruluşları adına kapatılabilir yani öyle bir güç varsa kapatılabilir...

Ö7: Kalmamaları [Öğrencilerin olumsuz etkilere maruz kalmamaları] adına işte uygunsuz sitelere girmemesi, başka eee bilmediği sitelere girmemesi ve bu kadar yani kötü bir siteye girmeden güzel bir şekilde bilgisayarını kullanması... ...Eee ebeveynin sürekli girip bak, girdiği şeylere bakması ve girdiği şeyler, kötü bir şeye girdiyse uyar, onu uyarması, kontrol, kontrol etmesi yani ebeveynin neye girdiğini, bilgisayarı nasıl kullandığını...

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Medya okuryazarlığı özellikle dört bir yandan medya araçlarına maruz kalınan günümüzde toplumun her kesiminden bireyin sahip olması gereken bir beceridir. Ancak bu becerinin de kendi başına yeterli olmadığı durumlar olmaktadır. Bunun nedeni medya araçlarının ve içeriklerin her geçen gün değişmesi ve farklı yapılarda karşımıza çıkmasıdır. Bu nedenle özellikle okullarda verilen medya okuryazarlığı dersleri öğrencilerin medya okuryazarlığı temel yeterliklerine sahip olabilmeleri adına büyük önem taşımaktadır.

Sanal Ortamda Bilgiye Erişirken Dikkat Edilenler

Bu çalışmada Hobbs (2010) tarafından ortaya konulan yeterlilikler çerçevesinde ortaokul öğrencileri ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, öğrencilerin sanal ortamda bilgiye erişmek noktasında seçici bir tavır sergiledikleri ve bu konuda belli bir bilince eriştiklerini ortaya koymaktadır. Örneğin sanal ortamda güvenilirliği gözetmeleri bunun en önemli göstergelerindendir. Ata ve Yıldırım (2016) öğretmen adaylarının bilgiye erişimde kullandıkları kaynaklara ilişkin katılımcılardan bir tanesinin mümkün olduğunca güvenilir kaynaklardan yararlanmaya çalıştığını ortaya koyarak bulgumuza destek vermektedir. Öğrencilerin sanal ortam kullanımında seçici ve dikkatli olmalarının uzun vadede kendilerine olumlu şekilde yansyabileceği düşünülmektedir. Nitekim sanal ortamlardaki bilgilere sorgulayıcı şekilde, doğru bakış açısıyla yaklaşmanın ve bu ekseninde değerlendirmelerde bulunmanın muhtemel olumsuz etkileri minimize edebileceği vurgulanmakta (İltu, 2021) ve bu ifade öğrencilerin sahip oldukları bakış açısının olumlu yönüne destek sağlamaktadır. Kellner ve Share (2005) çalışmalarında bulgumuza destek verir biçimde medya okuryazarlığı ile insanların medyayı akıllı bir biçimde kullanmalarının, medya içeriğinin ayırt edilip değerlendirilmesinin, medya biçimlerinin eleştirel şekilde incelenmesinin mümkün olduğunu ortaya koymuşlar ve eleştirel bir bakış açısının önemini vurgulamışlardır. Bir diğer bulgu öğrencilerin yaşa uygun içeriklere yöneldikleri şeklindedir. Sosyal medya kullanımında yaş sınırı olsa da çocukların bu sınırı gözetmediklerini vurgulayan çalışmalar (Okumuş & Parlar, 2018) bulunmakta ve bu bulgunun tüm ortaokul öğrencilerine genellenemeyeceğini düşündürmektedir.

Sanal Ortam Kullanımında Analiz Etme ve Değerlendirme Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonu

Öğrenciler sanal ortamdan yansıyan içerikleri değerlendirirken bu içeriklerin yaşlarına uygun olma durumuna, içinde argo ya da küfür olup olmadığına, içeriği tanıtanın kim olduğuna, kendisine hitap etme, örnek olma ve ilgi alanına uygun olma durumuna, akla yatkınlığına, gerçekliğine ve güvenilirliğine dikkat ettiklerini açıklamışlardır. Bu durum öğrencilerin medya iletileri karşısında eleştirel bir bakış açısına sahip olduklarını düşündürmektedir.

Sanal Ortam Kullanımında Oluşturma Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonu

Öğrencilerin sanal ortamda içerik oluştururken güncel bilgiler kullanmaya, kaynakça belirtmeye, yaşlılarına ya da daha küçüklere örnek olmaya, içeriğin güzel olmasına, insanların ilgisini çekebilmek için diğer içeriklerden örnek alındığına, genel bir kitleye hitap ediyor oluşuna, kimseyi rencide etmiyor oluşuna dikkat ettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda içeriklerin hakaret içermemesi, tanınmayan bir kişi tarafından takip edilmeye müsaade edilmemesi ve özel bilgilerin de bu içerikte paylaşılmaması öğrencilerin dikkat ettikleri noktalar. Çağlar ve Ulağı (2024) çalışmalarında ileri bildirim olarak adlandırdıkları bu durumları dijital medya platformuna içerik oluştururken bu platformun özelliklerinin gözetilmesi, e posta hazırlanırken hedef kitlenin belirlenmesi ve konu başlığının da buna uygun biçimde

hazırlanması olarak açıklamışlardır. Çalışmamızdan elde edilen bulgular öğrencilerin sanal ortamda içerik oluştururken bunlara uygun davrandıklarını göstermektedir.

Sanal Ortam Kullanımında Yansıtma Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonu

Tunçbilek ve Uz (2019) sosyal medyanın sağladığı imkânlarla karşılık hatalı içeriğin paylaşılması ve yayılması, özel hayatın ihlal edilmesi, sahte hesap oluşturulması ve argo ve küfür kullanılması gibi etik problemlerin de beraberinde geldiğini ifade etmektedirler. Buradan yola çıkılarak sanal ortamda etik bir iletişim sergilenmesi gerektiği belirtilebilir. Öğrencilerin bu kısımda verdikleri cevaplar kimse ile dalga geçilmemesi, güzel tavır ve davranışlar içinde olunması, kötü ve argo söz kullanılmaması, rahatsızlık verilmemesi, saygılı olunması, kibar ve güzel konuşulması, söylenen sözlere dikkat edilmesi, örnek olunmaya çalışılması, kimsenin rencide edilmemesi, tanınmayan kişilerle konuşulmaması, bağırma ve küfrün olduğu ortamlarda olunmaması ve küfür barındıran içeriklerin paylaşılmaması boyutlarında olmuştur. Baştürk Akça ve diğerleri (2015) çalışmalarında siber mağduriyeti ölçen maddelere verilen yanıtları inceleyerek öğrencilerin yarısından fazlasının hayatlarında en az bir kere küfür içerikli mesajlar gönderilmesi ve dalga geçilmesi mağduriyetlerini deneyimlediklerini saptamışlardır. Çalışmamıza katılan öğrencilerin ise özellikle bu gibi mağduriyetleri yaşatmaktan ve yaşamaktan uzak kaldıkları görülmektedir. Tekke ve Lale (2021) çalışmalarında, sosyal medyada özelde bireylerin genelde ise toplumların barındırdığı farklılıkların göz ardı edildiğini ve pek çok dijital etik ilkesinin geçerli olmadığını ortaya koymaktadırlar. Çalışmamızdan elde edilen bulgular bu ifade ile katılımcılar açısından çelişmektedir. Nitekim çalışmamızdan elde edilen bulgular öğrencilerin sanal ortamda etik açıdan düzgün bir iletişim davranışı sergilediklerini göstermektedir.

Sanal Ortam Kullanımında Eylem Yeterliliğinin Sürece Entegrasyonu

Öğrenciler, yanlış yapanların ve kötü yorum yapanların uyarıldığını, bilgilerin doğruluğunun kontrol edildiğini, aile büyüklerinden yardım alındığını, yanlış bilgi vermemeye çalışıldığını, bilgili arkadaşlardan, güvenilir olduğu kanıtlanmış sitelerden ve Youtube reklamlarından yardım alındığını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda iyi uygulamaların desteklendiği, çalışmalar yapıldığı, aile bireylerinden yardım alındığı da ifade edilmiştir. Ilgın (2021) sosyal medyada doğruluğundan emin olunmayan bir gönderi ile karşılaşıldığında, çoğu kişinin doğrulama için kişilerarası kanallara yöneldiğini ve daha güvenli bir alanda bilginin doğruluğunu teyit etme davranışı gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Bu durum çalışmamızdan elde edilen bulguları desteklemektedir. Taşkiran ve Kırık (2016) sosyal medyada yer alan bilgilerin doğruluğunun iyice araştırılarak güvenilir kaynaklardan teyit alındıktan sonra kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Çalışmamıza katılan öğrencilerin de bu kriterlere uygun davrandıkları görülmektedir.

Sanal Ortam Kullanımında Karşılaşılabilecek Tehlikelerden Korunabilme

Öğrencilerin ifadelerinden yola çıkılarak sanal ortam kullanımında karşılaşılabilecek neredeyse tüm tehlikelerin bilincinde oldukları görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin medya okuryazarlığı adına son derece önemli olan eleştirel bakış açısını taşıdıklarını göstermektedir. Bilişim teknolojilerinin sürekli değişen ve gelişen doğası düşünüldüğünde siber tehditlerin şeklinin ve yönteminin de değiştiği ve değiştiği bilinmektedir (Aslan, 2019). Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak sanal ortam kullanımında karşılaşılabilecek tehlikelerin farkında olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla öğrencilerin bu farkındalık ile kendilerini bu tehlikelerden koruyabilecekleri ifade edilebilir.

Sanal Ortamda Doğru ve Güvenilir Bilgiye Ulaşma

Avaroğlu (2017) çalışmasında teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ile bilgiyi paylaşmanın ve bilgiye ulaşmanın kolay hâle geldiğini ancak doğru bilgiye güvenilir kaynaktan ulaşmanın bir sorun olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle içerik, doğrulanabilirlik, kalite gibi boyutlarda sürekli değişen bir bilgi seline maruz kalan bu çağda medya okuryazarlığı konusunda donanımlı olmanın önemi her geçen gün artmakta (Pokulyta & Sotska, 2025) öğrencilerden de bu konuda donanımlı olmaları beklenmektedir. Çalışmamıza katılan öğrenciler bu noktada edu ve gov uzantılı adresleri kullandıklarını, bilginin güncelliğine, doğruluğuna ve güvenilirliğine dikkat ettiklerini, ürünleri web sitelerinden değil de mağazadan aldıklarını, güvenilir olmayan sitelerden araştırma yapmamaları gerektiğini, sadece bir sayfadan değil de birkaç sayfadan araştırma

yapılması gerektiğini, bağlantıların devlete ait olmasına dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda öğrencilerin sanal ortam içinde doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için izlenecek yolların bilincinde oldukları ifade edilebilir. Aslan ve Katılmış (2023) 5. sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmada sanal ortamda doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için edu, gov ve com uzantılı, güvenilir ve devlete ait siteleri kullandıklarını ortaya koyarak çalışmamızdan elde edilen bulguya destek vermektedirler.

Sanal Ortamın Etkin Şekilde Kullanılabilmesi Adına Medya Okuryazarlığı Konusundaki Donanım

Öğrencilerden yalnızca üç tanesi kesin bir dille kendisini medya okuryazarlığı konusunda yeterli gördüğünü ifade ederken kendisini bu konuda yeterli bulmayan öğrenciler de olmuştur. Deveci ve Çengelci (2008) çalışmalarında öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı konusunda kendilerini ortalama yeterlikte ve yetersiz de bulduklarını ortaya koymuşlardır. Bu durum ister ortaokul ister üniversite düzeyinde olsun medya okuryazarlığı konusunda öğrenilecek konuların hep olduğunu ispatlamaktadır. Üztemur ve Avcı (2020) ise çalışmalarında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla bu konuda yeterli olma durumunun kişiden kişiye değiştiği de görülmektedir.

Öğrencilerin Sanal Ortamın Olumsuz Etkilerine Maruz Kalmamaları Adına Yapılan Öneriler

Teknolojinin sağladığı olanaklarla, günlük hayattaki olumlu ya da olumsuz neredeyse her şeyin sanal ortamda bir yansıması olmaktadır (Aydın, 2011). Özellikle ergenlik döneminde çocukların risk alma davranışının yüksek olduğu ve aktif internet kullanıcılarının da en yoğun olduğu ergenlik döneminde çocukların dijital dünyada olumsuz deneyimler yaşamaları olasıdır (Topçu, 2018). Duran Okur ve Özkul (2015) ise bireylerin birbirleriyle ilişki kurmasında önemli bir paya sahip olan sanal ortamların genç neslin sosyalleşmesi konusunda olumsuz etkileri de olduğunu ifade etmektedir. Önemli olan bu konuda öğrencilerin ne kadar bilinçli olduğudur. Çalışmamızdan elde edilen veriler de öğrencilerin bu konuda bilinçli olduklarını göstermektedir. Öğrenciler sanal ortamın olumsuz etkilerine maruz kalmamaları adına sanal ortamda bireysel gizliliğe dikkat edilmesi, çok fazla oyun oynanmaması gerektiği, korsan hesapların engellenip kısıtlanabileceği, hesapların gizliye alınabileceği gibi boyutlarda vurgular yapmışlardır. Yapılan araştırma, ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlığı temel yeterlilikleri bağlamında sanal ortamı son derece etkin ve bilinçli bir şekilde kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular genel hatlarıyla öğrencilerin medya okuryazarlığı temel yeterliliklerine sahip olduklarını ve sanal ortam kullanımında da bunu işe koştuklarını göstermektedir. Ancak yine de sanal ortamı etkin şekilde kullanabilmek adına kendini medya okuryazarlığı konusunda yeterli donanımda bulma durumuna ilişkin sorulara verilen cevaplar, öğrencilerin medya okuryazarlığı temel yeterliliklerine sahip olma durumuna ilişkin düşündürücü sonuçlar ortaya koymuştur. Bu noktada kendisini yeterli bulmayan ve ortalama yeterlilikte olduğunu düşünen öğrenciler olduğu saptanmıştır. Ancak bu öğrencilerin medya okuryazarlığı temel yeterlilikleri konusunda da son derece olumlu düşünceler içinde oldukları görülmektedir. Bu durum konu hakkında bilgi sahibi olursa da sahip olunan becerilerin uygulamada işe koşulamayacağını da göstermektedir. Geriş ve Özdenir (2021) çalışmalarında, çalışmamızdan elde edilen bulgu ile benzer şekilde katılımcıların dijital vatandaşlık düzeylerinin çok iyi olmasına rağmen, dijital teknolojileri kullanırken sergiledikleri davranış ve alışkanlıklarının da tutarsızlıklar gösterdiğini belirlemişlerdir. Bu durum yalnızca bilgi düzeyinde değil uygulama düzeyinde de ölçümler yapılması gerektiğini göstermektedir. İçinde yaşadığımız çağ, medya okuryazarlığı temel gereklilikleri bağlamında düşünüldüğünde her yaştan bireyin donanımlı, farkındalığı yüksek ve bilinçli olması gereken bir çağdır. Bu anlamda ortaokullarda verilen medya okuryazarlığı ders saatlerinin artması, dersin zorunlu bir ders olarak okutulması, üniversitede öğretmen adaylarının bu konuda donanımlı hale getirilmeleri gereklidir. Öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerde Medya Okuryazarlığı temel yeterliliklerine ilişkin detaylı bilgilendirmeler yapılması gerekmektedir. Medya Okuryazarlığı konusundaki güncel yaklaşımlar ve çalışmalardan öğretmen adaylarının hizmet içi eğitimlerle haberdar edilmesi, öğrencilerin doğru yönlendirilmesi adına son derece önemlidir. Bu amaçla Milli Eğitim müfredatının medya okuryazarlığı ders içerik ve kapsamı bakımından gözden geçirilerek revize edilmesi, üniversitelerde verilen medya okuryazarlığı ders saatinin artırılması, araştırmacıların medya okuryazarlığı konusunda çalışmalar yapmaları için teşvik edilmesi önerilmektedir. Aynı zamanda Millî Eğitim Bakanlığı'nın Medya Okuryazarlığı konusunda okul, aile ve öğrenci iş birliği sağlanabilmesine imkân tanıyacak etkinlikler yapması

için okulları teşvik etmesi önerilmektedir. Bu kapsamda eğitim alanındaki politika ve uygulamaların Medya Okuryazarlığı konusunda revize edilmesi önerilmektedir. Medya Okuryazarlığı derslerinde proje tabanlı öğrenme, disiplinler arası entegrasyon ve eleştirel medya içerik analizleri gibi uygulamalara yer verilmesi son derece etkili olabilecektir. Bu çalışma, çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü öğrenciler ile sınırlıdır. Bu nedenle daha geniş ölçekte veriler elde edilebilmesi için daha büyük bir çalışma grubu ile Medya Okuryazarlığı konusunda çalışmalar yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.

Yazarın Beyanı

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Araştırmacının makaleye katkısı %100'dür.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma için etik kurul onayı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurul'undan 26.01.2024 tarihli, 1 toplantı sayılı ve 2024-47 sayılı karar ile alınmıştır.

Çatışma beyanı: Çalışma kapsamında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve teşekkür: Çalışma kapsamında herhangi bir maddi destek alınmamıştır. Katılımcılara teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Akalın, B., Yalman, F., Baydili, K., Modanlıoğlu, A., & Sancar, T. (2021). Genç bireylerin yeni medya okuryazarlığı ile sağlık okuryazarlığı davranışları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 136-144.
- Aslan, S. (2019). *Bilişim teknolojileri alanındaki meslek lisesi öğrencilerinin siber güvenliğe yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aslan, V., & Katılmış, A. (2023). Örnek olay yöntemi temelli öğretim uygulamasıyla öğrencilerin dijital vatandaşlık becerilerini geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 1-33. <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2023.200>
- Ata, R., & Yıldırım, K. (2016). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersi kapsamında internet ve sosyal medya kullanımları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(2), 581-602.
- Avaroğlu, E. (2017). Bilgi güvenliğinin temel yapı taşı: kriptoloji. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 8(43), 53-65.
- Aydın, Y. (2011). *Liselerde bilgisayar ve internet kullanımının eğitim ve öğretimdeki olumsuz etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ., & Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10), 71-86.
- Buckingham, D. (2007). Digital Media literacies: rethinking media education in the age of the Internet. *Research in Comparative and International Education*, 2(1), 43-55. <https://doi.org/10.2304/rcie.2007.2.1.43>
- Çağlar, F. S., & Ulağlı, S. (2024). Kişilerarası iletişim ve dijital medya: Üniversite öğrencileri üzerine fenomenolojik bir araştırma. *Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 7-28. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12595109>
- Çizmecı, S., & Karabağ Köse, E. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin yeni medya okuryazarlığı üzerine bir inceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9(Özel Sayı), 126-146.
- Deveci, H., & Çengelci, T. (2008). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından medya okuryazarlığına bir bakış. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, V(II), 25-43.
- Duran Okur, H., & Özkul, M. (2015). Modern iletişimin arayüzü: sanal iletişim sosyal paylaşım sitelerinin toplumsal ilişki kurma biçimlerine etkisi (facebook örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 213-246.
- Geriş, A., & Özden, N. (2021). The illusions on digital citizenship: What we know and what we do? *Acta Educationis Generalis*, 11(3), 125-151. <https://doi.org/10.2478/atd-2021-0024>
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: a plan of action*. The Aspen Institute.
- İlgin, H. (2021). Sosyal medyada dezenformasyon ve halkla ilişkiler ilişkisi. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 303-322. https://doi.org/10.17932/IAU.ICD.2015.006/icd_v07i2005
- İltuş, C. (2021). Din eğitiminde dijital mecraların kullanımının önemi ve sorunları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 8(3), 523-532.
- Katıtaş, S., Seylim, E., & Demirkan, S. (2022). Medya etiği ve medya okuryazarlığı eğitimi üzerine bir inceleme. *Alanyazın*, 3(1), 153-175. <http://dx.doi.org/10.22596/cresjournal.0301.153.175>

- Kellner, D., & Share, J. (2005). Toward critical media literacy: Core concepts, debates, organizations, and policy. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 26(3), 369-386. <https://doi.org/10.1080/01596300500200169>
- Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(6), 635-654. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12197>
- Okumuş, V., & Parlar, H. (2018). Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 357-368.
- Öztay, O. H., & Öztay E. S. (2021). Küresel iletişim çağında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(3), 600-612. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.479>
- Pokulyta, I. K., & Sotska, O. V. (2025). Media literacy education: strategies and challenges. *CTE Workshop Proceedings*, 12, 426-441. <https://doi.org/10.55056/cte.668>
- Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools*. International Society for Technology in Education.
- Ribble, M. S., & Bailey, G. D. (2004). Digital citizenship focus questions for implementation. *Learning & Leading with Technology*, 32(2), 12-15.
- Sayar, B. (2022). Türkiye’de medya okuryazarlığı eğitimi üzerine bir inceleme. *Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 7-14.
- Sıgı, Ü. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Taşkıran, İ., & Kırık, A. M. (2016). Gazetecilerin sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullanımı: medya profesyonellerinin bakış açılarını tespit etmeye yönelik bir araştırma. *Intermedia International e-Journal*, 3(1), 213-241. <https://doi.org/10.21645/intermedia.2016319269>
- Tekke, A., & Lale, A. (2021). Sosyal medyada etik, bilgi manipülasyonu ve siber güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(2), 44-62. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.958167>
- Topçu, S. (2018). Çocuk ve sanal ortam. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 19(1), 27-33. <https://doi.org/10.18229/kocatepetip.411206>
- Tunçbilek, M. M., & Uz, A. (2019). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya paylaşımlarının etik açıdan incelenmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(4), 1334-1360. <https://doi.org/10.15295/bmij.v7i4.1178>
- URL1 (2025). *Okuryazarlık becerileri*. <https://tymm.meb.gov.tr/beceriler/okuryazarlik-becerileri>
- Üztemur, S., & Avcı, G. (2020). Medya okuryazarlığı becerisinin medya okuryazarlık öğretim öz-yeterliliklerini yordama düzeyi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(2), 651-672. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.04.1299>
- Yeşiltaş, E., & Yılmaz, A. (2021). Eğitimde medya okuryazarlığı ile ilgili araştırmalara yönelik bibliyometrik bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4903-4929. <https://doi.org/10.26466/opus.935547>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Accessing digital information and recognising digital knowledge, understanding digital communication, acting with awareness of intellectual property rights, interpreting digital information, creating and sharing content for digital environments, communicating and sharing, working with digital tools, taking e-security measures, and thinking critically using digital information (URL1). The process components of all these skills are designed to be imparted to students in a developmentally appropriate and spiral structure across three levels. These three levels are awareness, functionality, and action (URL1). In a manner similar to the elements identified by Ribble (2011) and Ribble and Bailey (2004), Hobbs (2010) outlined the core competencies of digital and media literacy. These competencies indicate that digital and media literacy encompass five distinct stages: access, analysis and evaluation, creation, reflection, and action (Hobbs, 2010). The cycles described by both the Century of Türkiye Education Model and Hobbs (2010) clearly delineate the skills and roles expected of a media-literate—or, more specifically, a digitally literate—individual. It is believed that individuals who adopt the roles described within these cycles in responding to media messages are not only able to protect themselves from the negative content conveyed through the media but can also guide others in this regard in a more universal context.

Method

This study aims to examine the extent to which students integrate media literacy skills into their use of virtual media. In doing so, it seeks to reveal the influence of media literacy instruction in secondary schools on students' virtual media practices. A qualitative research design was employed to explore the subject in depth and to obtain rich and detailed data. This study also aims to draw conclusions regarding whether students possess the Core Competencies of Media Literacy proposed by Hobbs (2010) and how they make use of these competencies. The study included 10 students enrolled in the 5th, 6th, 7th, and 8th grades at a secondary school in the province of Samsun. Data were collected using a semi-structured interview form developed by the researcher. The Core Competencies of Media Literacy proposed by Hobbs (2010) served as the basis for preparing the interview form. The questions were designed to assess whether students possess these competencies and how they employ them in their virtual media use. In addition to these items, the nine-question form also included prompts encouraging students to engage in individual self-evaluation. A qualitative research design was adopted, using the interview technique to collect data. The data were collected face-to-face in the school library during the spring semester of the 2023–2024 academic year. A deductive analysis technique was used to analyse the data. The findings were then organised into themes aligned with the research questions and subsequently summarised and interpreted within these thematic categories.

Results

According to the findings, students make a deliberate effort to use media and technology tools competently. They also display a selective attitude when accessing information in virtual media and have developed a certain level of awareness in this regard. The results show that students are able to use their media literacy skills in virtual media and adopt a critical stance, taking into account purpose, target audience, and composition techniques, while creating content confidently and creatively. It was observed that students possess the competencies required for reflection within the scope of the Core Principles of Media Literacy. This shows that students act in accordance with the core principles of creation outlined in the Media Literacy Core Principles. Indeed, one of the strongest indicators that they have thoroughly internalised this principle is the fact that they not only pay attention to these principles themselves, but also warn other individuals in virtual media. The study revealed that, while using virtual media, students integrated their media literacy competencies into the process for information sharing and problem-solving, and that they were aware of almost all potential risks that may be encountered in virtual media. This demonstrates that students possess a critical perspective, which is highly important in terms of media literacy. The findings also suggest that students are aware of the steps required to access accurate and reliable information in virtual media—an aspect that is extremely valuable for ensuring that they benefit from virtual media at the highest level. The research

further found that students generally do not consider themselves sufficiently equipped in terms of media literacy to use virtual media effectively.

Suggestions

In this study, interviews were conducted with secondary school students within the framework of the competencies proposed by Hobbs (2010). The results show that students display a selective attitude when accessing information in virtual media and have developed a certain level of awareness in this regard. For example, their attention to the reliability of sources in virtual media is one of the strongest indicators of this. The study further reveals that secondary school students use virtual media in a highly effective and conscious manner within the context of the core media literacy competencies. Accordingly, it is recommended that the media literacy curriculum of the Ministry of National Education be reviewed and revised in terms of content and scope, that the number of media literacy course hours offered at universities be increased, and that researchers be encouraged to conduct studies on media literacy. Given the contemporary requirements of media literacy, individuals of all ages must be well-equipped, aware, and conscious. In this regard, it is essential to increase media literacy course hours in secondary schools, introduce the course as a compulsory subject, and ensure that prospective teachers acquire the necessary competencies during their university education.